

Едгар Аллан ПО

**ЧОРНИЙ
КІТ**

та інші історії

---

*Переклад з англійської
Галини ПЕХНИК*

Київ
"ЗНАННЯ"

ЧОРНИЙ КІТ

В абсолютно неймовірну, але водночас і зовсім звичну історію, яку зараз вам оповім, я навіть не прошу вас повірити. Чи ж я збожеволів, аби чекати, що хтось прийме її на віру, коли я й сам собі не вірю, хоча бачив усе на власні очі? А я не якийсь там схиблений — і це мені навіть не наснилося. Проте завтра моя душа покине тіло, тому сьогодні звільню її від тягаря. Все, чого я хочу, — лишень переповісти світові чіткою, зрозумілою мовою, без жодних коментарів, низку звичайнісіньких подій. Подій, котрі в мене вселили страх — вимордували — і згубили мене. Однак я не намагатимуся розвивати думку, коментуючи ці незгоди. Для мене вони стали справжнім Жахіттям — але багатьом видадуться не жахливими, а просто *чудними*. Згодом, мабуть, знайдеться якийсь ум, що з дивовижною легкістю пояснить мої примари — ум спокійніший, із кращою логікою і не настільки імпульсивний, як я, ум, що у тих обставинах, котрі я можу описувати не інакше, як із відчуттям благоговіння та страху, не углядить тут нічого, крім звичайного ланцюжка цілковито природних причин і наслідків.

Ще з раннього дитинства я вирізнявся покірною й лагідною вдачею. Доброта серця мого була настільки помітною, що товариші з мене іноді навіть глузували. Особливо я любив тварин, і тому батьки завели вдома чимало різноманітних домашніх улюбленців. З ними я проводив весь вільний час, і не було у мене більшої втіхи, аніж годувати їх та бавитися з тваринками. Ця особливість характеру з віком кріпла, і коли я виріс, то вона стала для мене невичерпним джерелом радощів. Тим, у кого хоч раз виникало в душі ніжне почуття прив'язаності до вірного та розумного пса, навряд чи є сенс розповідати, яка це вдячна річ. Є щось таке у тій безкорисливій та жертовній любові тварини, що проникає прямо в серце кожного, хто вже спізнав підступність дружби й примарність вірності *Людини*.

Я рано одружився, і з радістю виявив, що вдача моєї дружини майже як у мене. Побачивши, наскільки я люблю домашніх тварин, вона не втрачала нагоди завести ще якихось милих тваринок. У нас жили пташки, золоті рибки, породистий пес, кролики, мавпочка і *кіт*.

Кіт — дуже великий і красивий, чорний і наддивовиж розумний. Розповідаючи про його кмітливість, дружина, в серці котрої не існувало місця для забобон, часто згадувала про авторитетне стародавнє повір'я, за яким чорні коти — це перевертні. Зрозуміло, вона не сприймала таку дрібничку *всерйоз*, — і пишу про це, бо саме час це тут згадати.

Плутон¹ — так звали kota — був моїм пестунчиком, з котрим я любив бавитися понад усе. Зав-

---

¹ Плутон — Бог підземного світу. (Тут і далі — прим. ред.)

жди годував його сам, і він не відходив від мене ані на крок, супроводжуючи всіма закутками будинку, куди б я не йшов. Навіть коли я йшов кудись у справах, він усюди ходив за мною, і мені заледве вдавалося його віднаджувати.

Отака дружба тривала декілька років, за які моя вдача — під впливом Сатанинського Алкоголю — повністю змінилася (соромно зізнатися: на гірше). З кожним днем у мене все частіше змінювався настрій, я все більше дратувався, менше зважав на почуття інших. Самому боліло мені, що так нестримано поводився із дружиною. Навіть почав її лупцювати. Звісно, мої улюбленці не могли не відчутти такої зміни. Я не лише занедбав їх, а й почав жорстоко з ними поводитися. Однак до Плутона все ще ставився з повагою і не знущався з нього, хоча на той час уже без жодних докорів сумління глумився із кроликів, мавпочки або й собаки, коли вони, чи то просто так, чи аби полащитися, підбігали до мене. А хвороба мене не відпускала — нема ж недуги гіршої, ніж алкоголь! — і, зрештою, навіть Плутонові, який уже зістарився і зробився трохи дратівливим, — навіть Плутонові іноді перепадало, коли я був не в гуморі.

Якось уночі, коли я повернувся додому напідпитку із однієї забігайлівки, мені приверзлося, що кіт уникає мене. Я схопив його; і він, злякавшись мого приступу гніву, ледь царапнув руку. Наче диявол заволодів мною. Я не тямив себе від люті. Моя первинна душа, мабуть, одразу втекла з мого тіла, і всі його фібри сповнилися, під впливом алкоголю, якоїсь сатанинської люті. Я вихопив ки-

шенькового ножа із кишені пальта, відкрив його, схопив бідолашну тварину за горло і за повної свідомості виколов йому одне око! Описуючи це звірство, я весь горю, шаленію і тремчу.

Вранці, коли я отямився — і разом зі сном з мене вивітрилися залишки нічної п'ятики, — спогади про той злочин, у якому я завинив, пробудили у мене напівжаль-напівкаяття; але це було, в найкращому випадку, слабке і двоїсте відчуття, що не торкнулося жодних струн душі. Я знову загуляв, і небавом спогади про це діяння потонули у вині.

Тим часом кіт поволі очухувався. Виколота очниця — насправді видовище не з легких, але він, здавалося, вже не відчував болю. Звично ходив собі по хаті, проте, як і варто було сподіватись, ним аж теліпало, коли надходив я. У мені ще залишилося дещо від мене колишнього, тож я спершу трішки засмутився з приводу такого виразного недолюблювання з боку істоти, яка колись мене обожнювала. Однак невдовзі це почуття змінилося роздратуванням. І далі, для повного й остаточного руйнування моєї особистості, на мене зійшов дух СПОТВОРЕННЯ. Філософія про цей дух наче нічого не знає. Я ж переконаний, що спотворення — один із примітивних імпульсів людського серця — одна із неподільних первинних якостей, чи сентиментів, котрі формують характер Людини. Переконаний так само, як в існуванні моєї душі. Хто з нас не робив нищих або дурнувятих учинків лише тому, що знав: не потрібно це чинити? Та сотні разів таке бувало. Хіба не схильні ми, всупереч розуму, порушувати те, що є *законом*,

лише тому, що ми розуміємо: це таки — закон? Гадаю, дух спотворення й доклався до мого остаточного самознищення. Це було оте неясне прагнення душі *розлютитися* — скоїти насильство над собою — зробити щось зле просто аби зробити — саме воно підбило мене на те, щоби продовжити і довести до кінця насильство, яке я вчинив над беззахисною твариною. Якось уранці я холонокровно затягнув петлю навколо шиї kota і повісив його на гілку дерева; — при цьому у мене сльози котилися з очей, а в серці вирували пристрасті; — повісив, бо знав, що він мене любив, і відчував, що він не давав мені жодних підстав для такого вчинку; — повісив, *оскільки* знав, що так я згрішу — вчиню смертний гріх, який поставить під загрозу мою безсмертну душу і виведе її — коли це можливо — за рамки безмежної милості Всемилоствого і Всекараючого Бога.

Уночі після того, як я скоїв це неподобство, мене збудили крики: “Пожежа!” Полог навколо мого ложа палав. Увесь будинок — у полум’ї. Дружина, слуга і я сам заледь вирвалися із обіймів огню. Все згоріло дотла. Усі мої мирські багатства пішли за вітром, і я впав у розпач.

Я не намагаюся дошукатись певного зв’язку між тим нещастям і своїм жорстоким вчинком, лише викладаю низку фактів, — тому розповідаю геть усе. Наступного дня я прийшов на місце руїни. Стіни впали. Уціліла тільки одна тонка внутрішня перегородка, десь посередині будинку, в яку впиралося узголів’я мого ліжка. Тут вогонь майже не зачепив тиньку — і це я пояснив собі тим, що

поклали його недавно. Біля стіни зібрався чималий натовп, але люди чомусь немов прикипіли очима до одного фрагмента стіни. Слова “Дивина!”, “Неймовірно!” й інші схожі вислови підігріли мою цікавість. Я підійшов туди і побачив у *барельєфі* на тлі білої поверхні наче вигравірувану постать велетенського *кота*. Зображення було надивовижу точним. На шиї тварини висіла мотузка.

Коли я побачив цю з’яву — інакше я й не міг її сприйняти, — моєму здивуванню не було меж, і я страшенно налякався. Однак згодом мені на порятунок прийшов здоровий глузд. Кота, пам’ятаю, повісив у саду біля будинку. Відразу після того, як пролунали звідкись крики про допомогу, сад заповнив натовп — хтось, мабуть, зняв кота з дерева і закинув крізь відчинене вікно до моєї кімнати. Певно, аби збудити мене. Стіни повалилися — і властали жертву моєї жорстокості у свіжий тиньк; а відтак вапно, під дією полум’я, та *випари*, що надходили від тіла, довершили картину, яку й побачив.

Хоча я вже розтовкмачив дивовижне явище, яке щойно описав, своїм мізкам і власній совісті, але воно не сходило мені з думки. Я місяцями не міг збутися образу кота; і за час цей до мене знову прокрався отой дух напівжалю, який скидався на каяття, хоч то й не було каяття. Я вже навіть пожалкував про втрату тварини і почав шукати у тих мерзенних закладах, котрі тепер знову частенько відвідував, подібну тваринку і схожої зовнішності.

Якось уночі я сидів у задумі, в якійсь жалюгідній норі, й мою увагу раптом привернув чорний об'єкт, що розташувався над одним із велетенських барил чи то джину, чи то рому, що декорували той заклад. Кілька хвилин я вдивлявся поверх барила, дивуючись, як це раніше його не помітив. Я підійшов і доторкнувся до нього рукою. Це був чорний кіт — величезний, як Плутон, і він дуже його нагадував у всіх відношеннях, окрім одного. У Плутона не було ані шерстинки білої; а у цього кота проступала велика, щоправда, розмита, брудно-біла шерстяна пляма, яка розпливалася заледь не на всі груди. Коли я доторкнувся до нього, він одразу привстав, голосно занявчав, потерся об руку — йому явно сподобалася моя увага. Це було саме те створіння, якого я шукав. Я одразу ж запропонував власникові, що куплю його; але той сказав: це не його кіт — він і знати про нього не знає і ніколи раніше його не бачив.

Я продовжував гладити кота і, коли вже готувався йти додому, тваринка виявила бажання вирушити зі мною. Я й не став її відмовляти; і дорогою час від часу нахилився та гладив кота. Удома кіт одразу призвичаївся до нас і став улюбленцем дружини.

Зі свого боку, я невдовзі відчув, що у мене виникає неприязнь до цього кота. Якраз протилежно до того, чого очікував; але — не знаю, як або чому — його відверта любов лише дратувала мене. Поступово почуття огиди та роздратування перетворилося на гіркоту ненависті. Я уникав його, наскільки міг; якесь відчуття сорому і спогади про

колишній вияв жорстокості стримували мене від фізичної розправи над ним. Минали тижні, а я все не бив його, не знущався; однак з часом — мало-помалу — він ставав мені невимовно осоружним, і я почав просто-таки втікати від його ненависної присутності, немов від якоїсь пощесті.

Мою ненависть до тварини, безсумнівно, підсилило те, що наступного ранку, після того, як я приніс його додому, виявилось, що в нього, як у Плутона, немає ока. Тому дружина ще більше полюбила його, бо вона, як я уже казав, не втратила людяності, що колись ми з нею мали обое, і яка колись слугувала невичерпним джерелом мого задоволення й радості.

Я все більше ненавидів kota, а його любов до мене, як видавалося, лише посилювалася. Він ходив за мною по п'ятах настільки наполегливо, що словами навіть не описати. Коли я сідав, він прилаштувався біля крісла або заплигував мені на коліна і дошкуляв нудотними пестощами. Коли ж уставав, він плутався мені під ногами, що я ледь не падав, або ж чіплявся довгими й гострими пазурами в одяг та викарабкувався на груди. У такі моменти, хоча мені дуже хотілося прибити його одним ударом, мене стримували частково спогади про давнений злочин, але головно — чого гріха таїти! — невимовний страх перед цією істотою.

Не був то страх перед злом фізичним — однак тепер я й не знаю, яким іншим словом його назвати. Соромно визнати, — так, навіть у цій оби-

телі злочинців мені соромно визнати, — що жах і переляк, котрі у мене вселила ця тварина, підкріпила одна лише цілковито найнезбагненна річ. Дружина неодноразово звертала мені увагу на білу пляму, про яку я вже згадував, адже це була єдина відмінність між тим дивним створінням і тваринкою, котру я вбив. Читач пам'ятає: ця пляма, хоча й велика, спочатку наче розпливалася; але з часом — майже непомітно, так, що навіть мій Розум відмовлявся визнавати це, списуючи усе на витвір моєї уяви, — вона набувала дуже чітких обрисів. Тепер вона вималювалася в зображення, яке боюсь навіть називати, — і я ще більше почав ненавидіти та боятися kota й залюбки би спекався цього монстра, *якби мені вистачило духу так учинити*, — тепер це був образ лиховісної — жахаючої — Шибениці! — о, скорботне й мерзенне знаряддя Жаху і Злочину — Агонії та Смерті!

І тут я справді відчув себе найнещаснішим з-поміж Смертних. А *тварюка*, побратима якої я так нищо вбив, — *тварюка* завдала мені — мені, чоловікові, створеному за образом і подобою Божою — нестерпних страждань! О Господи! ані вдень, ані вночі не знав я вже благословенного спокою! Увесь день ця істота не полишала мене; а вночі я щогодини прокидався від снів, котрі навіювали невимовний жах, і відчував її гарячий подих на обличчі, її незмірну вагу — втілення Жаху, з яким не міг нічого вдіяти, — довіку гнітитиме воно мою *душу!*

ЗМІСТ

Чорний кіт	3
Падіння у Мальстрем.....	17
Барильце амонтильядо.....	41
Погребіння живцем	51
Вільям Вільсон	71
Повість Шпилястих гір	100
Три неділі на тижні.....	115
Жабка.....	125
Це ти.....	138
Метценгерштайн	159
Ділок	172
Овальний портрет	185